

SCHEPENBRIEVEN

VAN HET

KAPITTEL VAN ST. SERVAAS

TE

MAASTRICHT,

IN REGESTVORM EN MET AANTEEKENINGEN

UITGEGEVEN

DOOR

DR P. DOPPLER

Hoofdcornies aan het Rijksarchief in Limburg

MAASTRICHT

1902 (deel 1), 1907 (deel 2) en 1910 (deel 3).

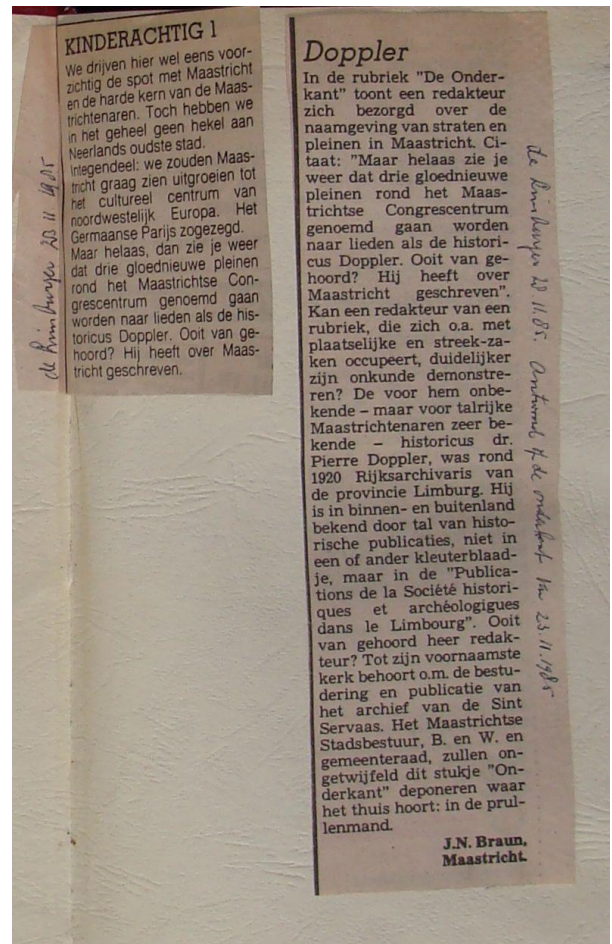
Deze schepenbrieven zijn in drie boeken verschenen en omspannen samen de jaren 1262 tot en met 1686. In het derde boek staat op de titelpagina rechtsboven een stempel:

Jos M.H. Eversen

Commies b.h. Rijksarchief in Limburg
Maastricht.

In het eerste boek zijn twee krantenknipsels uit "De Limburger" van 23-11-1985 en een van 28-11-1985 geplakt. De tekst van het eerste krantenknipsel heeft als titel "Kinderachtig 1". "We drijven hier wel eens voorzichtig de spot met Maastricht en de harde kern van de Maastrichtenaren. Toch hebben we

geheel geen hekel aan Neerlands oudste stad.

Integendeel: we zouden Maastricht graag zien uitgroeien tot het cultureel centrum van noordwestelijk Europa. Het Germaanse Parijs zozegd.

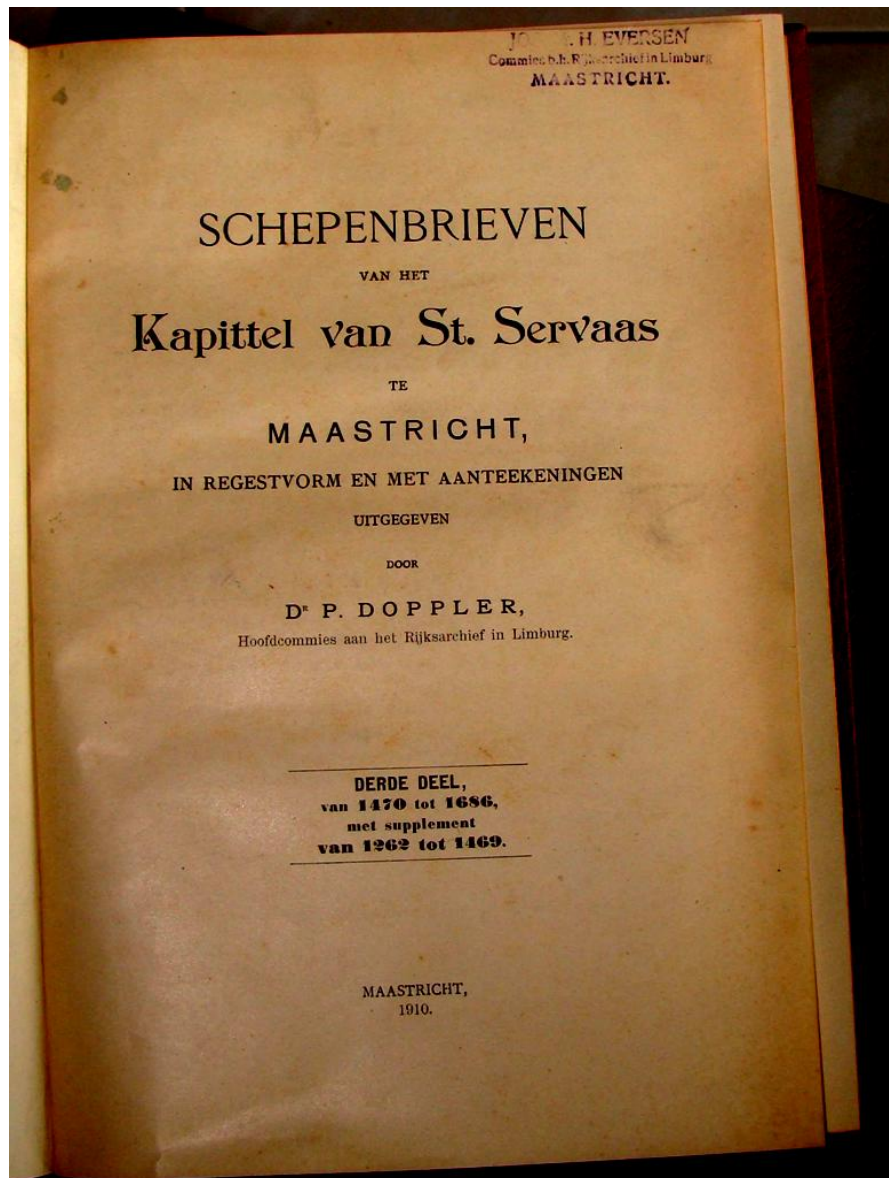
Maar helaas, dan zie je weer dat de drie gloednieuwe pleinen rond het Maastrichtse congrescentrum genoemd gaan worden naar lieden als de historicus Doppler. Ooit van gehoord? Hij heeft over Maastricht geschreven.”

Het tweede knipsel bevat een reactie op het voorafgaande en heeft als titel: “Doppler”. “In de rubriek ‘de onderkant’ toont een redakteur zich bezorgd over de naamgeving van straten en pleinen in Maastricht. Citaat: ‘Maar helaas zie je weer dat drie gloednieuwe pleinen rond het Maastrichtse congrescentrum genoemd gaan worden naar lieden als de historicus Doppler. Ooit van gehoord? Hij heeft over Maastricht geschreven.’ Kan een redakteur van een rubriek, die zich o.a. met plaatselijke en streek-zaken occupeert, duidelijker zijn onkunde demonstreren? De voor hem onbekende – maar voor talrijke Maastrichtenaars zeer bekende – historicus dr. Pierre Doppler was rond 1920 Rijksarchivaris van de provincie Limburg. Hij is in binnen- en buitenland bekend door tal van historische publicaties, niet in een of ander kleuterblaadje, maar in de ‘Publications de la Société historiques et archéologiques dans le Limbourg’. Ooit van gehoord heer redakteur? Tot zijn voornaamste werk behoort onder meer de bestudering en publicatie van het archief van de Sint Servaas. Het Maastrichtse stadsbestuur, B. en W. en gemeenteraad, zullen ongetwijfeld dit stukje ‘Onderkant’ deponeren waar het thuis hoort: in de prullenmand.

**J.N. Braun,
Maastricht.**

(De taalfouten in bovenstaande tekst zijn letterlijk overgenomen uit het krantenknipsel). Jos M.H. Eversen is waarschijnlijk de eerste bezitter van deze boeken, maar niet degenen die de krantenknipsels in deel I plakten. In 1898 en 1899 was Jos M.H. Eversen n.l. amanuensis bij het Rijksarchief in Limburg. Deze functie staat bij hem als mede-auteur van een grote verzameling artikelen in de Publications van 1899 over de Limburgse gemeentewapens (bijna 600 pagina's tekst!). Een jaar eerder, ook al amanuensis, verschenen enkele korte stukjes van hem over o.a. het kamprecht te Maastricht. Deze Jos Eversen (Joseph Marcel Hubert) is geboren op 12 mei 1865 in Maastricht (bron: Genlias). Hij is de zoon van Hermanus Paulus Hubertus Eversen. Deze vader, geboren in 1836, is een van de oprichters van de “Société Historique et archéologique dans le Limbourg” in 1863 (de club die de “Publications” als jaarboek van deze vereniging verzorgde). H.P.H. Eversen schrijft vanaf het begin diverse artikelen. Al in 1865, in het tweede jaarboek van de vereniging, schrijft hij een artikel “Een of twee bruggen te Maastricht”. Tot 1871 verschijnt er elk jaar een uitgebreid artikel van hem in ieder nieuw jaarboek. Het meest imposant is het artikel over de diverse belegeringen van Maastricht in 1869. Na 1871 worden de artikelen iets minder frequent: 1875, 1877, 1878, 1879. In 1882 zien we nog eenmaal een artikel. Een jaar later, in 1883, overlijdt hij op slechts 48-jarige leeftijd. Zijn zoon, Jos M.H., de waarschijnlijk eerste bezitter van deze boeken, is dan 18 jaar. Hij, de amanuensis, en op de titelpagina “commies” wordt ook niet oud. Hij overlijdt midden in de eerste wereldoorlog op 51-jarige leeftijd (1916) in het toen nog zelfstandige St. Pieter, nu onderdeel van Maastricht. Ik veronderstel dat hij toen nog steeds bij het archief werkte. Dat archief was, evenals nu, ook toen al gevestigd in de voormalige gotische Minderbroederskerk, in de Pieterstraat. Deze Pieterstraat leidt naar de voormalige Pieterspoort, toegang tot: St Pieter! Jos woonde op loopafstand van zijn werk. De Sint Pieterspoort werd afgebroken zo rond zijn geboorte.

Zijn vader heeft dat nog allemaal zien gebeuren. De eerste voorzitter van de "Société", Alexander Schaepkens, directeur van de tekenschool in de Augustijnenkerk, heeft alles voor het nageslacht vastgelegd in prenten. Maar toen Jos opgroeide was daar nog maar weinig van te zien. Rond de eeuwwisseling werkte Jos dus bij dat archief. Een van zijn meerderen in die tijd was de schrijver van onderhavige boeken, de vier jaar oudere Dr. Doppler. Deze schreef van 1890 tot 1938 vele artikelen in de "Publications", waaronder ook een uitgave in negen delen van de schepenbrieven van Sint Servaas. Deze negen delen verschenen zo tussen 1901 en 1908. De drie boeken die ik nu in

handen heb zijn dus feitelijk een overdruk hiervan. Ook de andere artikelen hadden zeer vaak met het archief van Servaas te maken, dit was dus inderdaad zijn levenswerk. In 1936 bijv. een artikel over "de eed van de schout en de eed van de schepenen van het kapittel. Ook originele gebeden en eden in het Latijn. En besprekingen van alle proosten in historische volgorde." Maar hij schreef ook bijv. een bijdrage tot "de geschiedenis der tijdrekenkunde te Maastricht in de middeleeuwen". Dr. Doppler leefde van 1861 tot 1938 en was van 1893 tot 1928 werkzaam bij het Rijksarchief Limburg te Maastricht, waarvan de laatste jaren als rijksarchivaris. Het is niet onmogelijk dat Dr. Doppler deze boeken aan de amanuensis cadeau heeft gedaan.

Hoe zag Maastricht er verder uit in die tijd? We zitten in de tijd van de Art Nouveau, ook wel Jugendstil genoemd. Fraaie vormen, letters, sierlijke opschriften, dat hoorde er allemaal bij. We zien hoe bij zo'n titelblad vrijwel elke regel niet alleen een andere lettergrootte en spatiëring krijgt, maar ook een ander lettertype. Zoiets zou in onze tijd vrijwel ondenkbaar zijn. Maar op een of andere manier kan het en werkt het en geeft het zo'n titelpagina esthetisch een aangename uitstraling. Langs de gesloopte stadswallen verschenen boulevards en werden prachtige herenhuizen gebouwd,

zoals bijv. op de Hertogsingel. Langzaamaan werd electriciteit geïntroduceerd. Vooral in het aangrenzende België begon de moderne tijd vorm te krijgen.

Nu iets meer over de auteur. In de ontstaansperiode van deze boeken, 1901-1908, was Doppler hoofdcommies in het rijksarchief. Elke dag met de neus in de boeken. Hij was dus vooral bezig met het archiveren, en tegelijkertijd het voorbereiden van publicaties, m.b.t. vooral het archief van St. Servaas. De eerste jaren van dat archief werd alles door de schepenen nog in het Latijn opgetekend, in vaak achteraf moeilijk leesbare handschriften. Wat moet dat een monnikenwerk geweest zijn om dit archief zo toegankelijk te maken! In het jaarboek van de Nederlandse vereniging van letterkunde schreef A. Kessen in 1940, twee jaar na de dood van Dr. Doppler, een necrologie. Hierin lezen we:

“Pierre Doppler werd 22 Juli 1861 te Maastricht geboren als zoon van Lambertus Nicolaas Doppler en Maria Gertrudis Gadet. Na de voltooiing zijner gymnasiale studiën in zijn geboortestad, ging hij naar de Universiteit van Leuven om het doctoraat te behalen in de letteren en wijsbegeerte. Hij volgde hiermee het voorbeeld van de meeste zijner gewestgenooten, die in de vorige eeuw eveneens aan Belgische Universiteiten gingen studeren. In die mate is dit zelfs gebeurd, dat Maastricht in de 19^e eeuw de stad is geweest, die van alle steden in Zuid-Nederland het grootste aantal professoren aan de Belgische Universiteiten geschonken heeft. Na vier jaren verbonden te zijn geweest aan het Stadsarchief en de Bibliotheek van Maastricht (1889-1893), kwam hij in 1893 aan het Rijksarchief te Maastricht om achtereenvolgens de rangen van commies-chartermeester, hoofdcommies en rijksarchivaris te doorlopen. Deze laatste functie aanvaardde hij eerst in 1922 na den dood van den knappen, maar ongedurigen August Flament. Bij het bereiken van den pensioengerechtigden leeftijd verliet Doppler 31 December 1928 de instelling, waaraan hij 35 jaren lang werkzaam was geweest.”

Even verder lezen we:

“Toch heeft Doppler met zijn talent en zijn tijd gewoekerd. Door zijn onverzettelijke werkkraft en onuitputtelijk geduld heeft hij in de bovengenoemde Publications, waar hij bijna uitsluitend al zijn groote artikelen in gepubliceerd heeft, den totalen omvang van zijn oeuvre op niet minder dan 3.500 blz. druks gebracht. Dit maakt hem na Habets tot den meest productieven historicus van Limburg. Het meerendeel zijner artikelen zijn bronnenuitgaven; deze bronnen vloeiden den onderzoeker, historicus of archivaris in de vorige eeuw vooral rijkelijk toe, omdat toen nog de meeste archivalia, pas ontdekt of herontdekt, geordend moesten worden en bijna tegelijkertijd gepubliceerd werden. Vaak geschieden dergelijke publicaties ten detrimente van de archiefordening en archiefinventarisering; deze laatste gaan thans, volgens de regels van de bekende ‘Handleiding voor het ordenen en beschrijven der archieven’, voorop.

Naast Doppler's werkzaamheid als archivaris en vruchtbaar historicus moeten nog vermeld worden zijn groote verdiensten als secretaris en bibliothecaris van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap. Niet minder dan 27 jaar heeft Doppler het secretariaat geheel belangloos waargenomen. Het pleit in zekeren zin voor zijn bescheidenheid of althans voor zijn terughoudendheid, dat hij - voorzoover wij konden nagaan - nooit als spreker op de ledenvergaderingen is opgetreden. Hij was overigens ook geen redenaar, nog minder een militant debater. Doch wel bezat hij een enorme feitenkennis en - dit blijkt hieruit - ook een bijzonder geheugen. Toen ik hem, nog kort voor zijn dood, bezocht in verband met een briefwisseling die hij jaren her als Genootschapssecretaris gevoerd had, bleek hij nog alles tot in de puntjes te weten.

Geheel in de lijn van zijn bescheidenheid en taaie werkkraft lag ook zijn werkzaamheid gedurende bijna 40 jaar als penningmeester eener groote charitatieve vereeniging in zijn geboortestad.

Na een uitermate werkzaam leven, is deze eenvoudige, vrome man gestorven, zooals hij geleefd heeft. De rust die hij tot het laatste oogenblik in zijn arbeid gevonden heeft, moge hem thans in den zin der christelijke eeuwigheid deelachtig geworden zijn”.

We maken een sprong in de tijd, en gaan naar een bezitter die in 1985

krantenknipsels in een van de boeken plakte. Een van die knipsels bevatte een stukje van ene J.N. Braun. Deze auteur schreef in de Limburger een reactie op het artikel van de redactie over de pleinnaam “Doppler”. Maar hij blijkt meer geschreven te hebben. In het tijdschrift Maastrand verscheen van hem in 1967 een stuk met als titel “Maastricht”. Verder verscheen van hem “Stella Maris Maastricht-Meerssen 1954-1983” (J.N. Braun m.m.v. L. Muijtsens.) Dus ook iemand die zich intensief met de geschiedenis van Maastricht bezig hield. Zou hij misschien de laatste bezitter zijn geweest voor ik deze boeken in een antiquariaat in Roermond vond? Dan zijn de twee handgeschreven teksten bij de krantenknipsels misschien ook van hem, maar ik denk dat overigens niet. Wel vermoed ik dat bovenstaande handschriften uit 1985 van de laatste eigenaar zijn. De boeken zien er nog prachtig uit. Hij kan een erfgenaam van de Eversen geweest zijn. Jos Eversen had het laatste deel toen hij dood ging in 1916 hooguit pas 6 jaar in zijn bezit, gezien het jaar van uitgave 1910. Er zijn geen verdere aanwijzingen te vinden in de boeken over de bezitters, behalve dat ze er zeer zuinig op waren. Ik zal proberen deze al honderdjarige traditie voort te zetten!

Pieter Simons, 8 mei 2010

